

Warszawa, dnia 28.07.2017r.

MINISTER ŚRODOWISKA

DP-WL.0231.678.2017.AK

Pan
Maciej Kopeć
Podsekretarz Stanu
Ministerstwo Edukacji Narodowej

W odpowiedzi na pismo z dnia 14 lipca 2017 r., znak DPPI-WPPiP.4010.330.2017.DP, dotyczące projektu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia, przedstawiam następujące stanowisko do podstawy programowej z biologii zamieszczonej w załączniku nr 1.

Z uwagi na wprowadzenie polityki rozwoju społeczno-gospodarczej opartej na zasadach zrównoważonego rozwoju konieczne jest inne spojrzenie na ochronę środowiska, w tym przyrody żywej. Biorąc pod uwagę istotę tego rozwoju, należy podkreślić, że rozwój społeczno-gospodarczy zawsze opiera się o zasoby środowiska i jest możliwy tylko poprzez ich użytkowanie, które zagwarantuje ich zachowanie w lepszym stanie.

Zatem ucząc o ochronie różnorodności biologicznej nieodzowne jest podkreślenie, iż chronić ją należy przez zrównoważone użytkowanie środowiska (ekosystemów, gatunków). Zrównoważone użytkowanie zasobów środowiska można mierzyć wskaźnikami, do których należą gatunki rodzime dziko występujące w przestrzeni (zachowanie pełnej ich gamy). Ochrona natomiast polega na zrozumieniu biologii i ekologii gatunków, jak również praw funkcjonowania ekosystemów, w których żyją (w tym sukcesji ekologicznej). Sukcesja to proces zawsze występujący w naturalnych ekosystemach a człowiek gospodarując nimi może wpływać na zahamowanie lub przyspieszanie tego procesu. To zarazem wpływa na skład dziko żyjących gatunków. W ten sposób człowiek gospodarując przestrzenią i środowiskiem, modyfikuje warunki siedliskowe, na skutek czego, w terenach zwłaszcza niezurbanizowanych, wpływa na promowanie jednych i zanik innych gatunków. Istotne jest także zachowanie w przestrzeni (krajobrazie ekologicznym) ekosystemów o zróżnicowanych stadiach sukcesji, co gwarantuje zachowanie wysokiej różnorodności gatunkowej. Ochrona przyrody zatem musi być oparta o szeroką wiedzę z zakresu ekologii i na podstawie rzetelnych wyników wieloletnich badań monitoringowych stanu przyrody żywej.

Jednakże, aby zbudować świadomość w tym zakresie nieodzowne jest wyjaśnienie na czym polega funkcjonowanie ekosystemów (obieg materii i przepływ energii) i jaka jest zależność pomiędzy stanem ekosystemu (m.in. zaawansowaniem sukcesji) a występującymi w nim organizmami, (co projekt podstawy proponuje). Zauważa się, że w projekcie brakuje wskazania umiejętności ucznia polegającej na scharakteryzowaniu biologii i ekologii kilku przykładowych gatunków dziko występujących w naszej przyrodzie, a ta wiedza pomaga w zrozumieniu podstaw ochrony gatunków. W przedmiotowej podstawie brakuje również poszerzenia wiedzy z zakresu znajomości gatunków

dziko żyjących w rodzimej przyrodzie. Nadmienić należy, że w rozporządzeniu uwzględnia się umiejętności ucznia polegającej na wyjaśnieniu powiązania występowania gatunków, zwłaszcza w ekosystemach nieurbanizowanych, z procesem sukcesji, co uświadamia, że jeżeli chcemy chronić gatunek w danym terenie, to należy utrzymywać stadium sukcesji sprzyjające jego występowaniu. W projekcie brakuje natomiast wyróżnienia ważnej umiejętności ucznia polegającej na tym, że potrafi on wyjaśnić, iż procesy sukcesji mogą być kształtowane przez człowieka w ramach prowadzonej przez niego gospodarki (np. rolnej, leśnej, innej) a więc odpowiednie, świadome gospodarowanie przestrzenią dla rozwoju społeczno-gospodarczego, które można wykorzystać dla ochrony różnorodności biologicznej.

Przykładami zrównoważonego gospodarowania przestrzenią, czyli takimi, które mogą sprzyjać ochronie różnorodności biologicznej jest leśnictwo i rolnictwo ekstensywne. W sposób zrównoważony można użytkować także populacje gatunków zwierząt dziko żyjących, sprzyjając w ten sposób ich ochronie, czego przykładem jest polski (obecnie stosowany) model łowiectwa. Zauważa się, że w prezentowanym projekcie podstawy programowej ww. wiedzę przedstawiono w sposób nieczytelny. Umiejętność opisana jako „(uczeń) wykazuje wpływ działalności człowieka na różnorodność biologiczną” nie do końca obrazuje opisywany powyżej sposób rozumienia ochrony przyrody w zrównoważonym rozwoju (mamy prawo użytkować zasoby przyrody dla rozwoju społeczeństwa, ale tylko tak, aby pozytywnie wpływać na jej stan).

W podstawie programowej proponuje się również podkreślić, że Natura 2000 to odmienna od innych w Polsce, forma prawnej ochrony przyrody, która bazuje na użytkowaniu terenu, takim, jakie doprowadziło do występowania „przedmiotu ochrony”, czyli określonych gatunków roślin, zwierząt lub siedlisk przyrodniczych. Ponadto, Natura 2000 jest odmienna, ponieważ polega na systematycznym monitorowaniu stanu populacji i ocenie jej „właściwego stanu ochrony” na podstawie dynamiki liczebności populacji. Uczeń powinien umieć podać istotę ochrony różnorodności biologicznej poprzez utrzymywanie sieci Natura 2000 na tle innych prawnych form ochrony przyrody. Ta umiejętność wymaga natomiast wprowadzenia innej umiejętności polegającej na ocenie „właściwego stanu ochrony” populacji gatunku na podstawie analizy dynamiki liczebności populacji, co definiuje Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz.U.UE.L.1992.206.7). Umiejętność ta uświadamia, że skuteczna ochrona przyrody polega na podejmowaniu decyzji o sposobie ochrony na podstawie wyników długoterminowego monitoringu przyrody (w tym gatunków) i tylko na bazie rzetelnych, wieloletnich obserwacji gatunków i ich siedlisk. Tylko długoterminowe dane z obserwacji prowadzonych w terenie dadzą pewność, że podejmowane działania gospodarcze lub tylko ochronne przyniosą oczekiwany efekt dla zachowania rodzimej różnorodności biologicznej.

Wiele obszarów Natura 2000 i innych cennych przyrodniczo położonych jest w Polsce na terenach, gdzie prowadzona jest ekstensywna gospodarka rolna lub zrównoważona gospodarka leśna. Dla zrozumienia przez ucznia, dlaczego zrównoważone użytkowanie gatunków, ekosystemów (lub całego krajobrazu ekologicznego) może sprzyjać ochronie przyrody ożywionej, proponuje się, aby w prowadzeniu lekcji (głównie terenowych) z zakresu tej wiedzy brali udział praktycy: leśnicy prowadzący edukację leśną, doradcy rolno-środowiskowi, koła łowieckie, czy osoby związane z organizacją turystyki przyrodniczej w parkach narodowych.

Proponowane uzupełnienia do projektu podstawy programowej z biologii, pozwolą na poszerzenie wiedzy uczniów z zakresu ekologii stosowanej, co pomoże im odróżnić obiektywną i rzetelną informację o działaniach służb państwa na rzecz ochrony przyrody ożywionej, zazwyczaj przekazywaną szeroko przez media. Istnieje też szansa, że wiedza ta może ograniczyć w przyszłości możliwości rozwoju zjawiska potocznie określanego jako „ekoterroryzm”, bazującego na braku świadomości społecznej.

Z up. MINISTRA
PODSEKRETARZ STANU
Sławomir Mazurek